

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

СУЧАСНА ФІЛОЛОГІЯ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції

19 квітня 2024 року
м. Київ

Київ - 2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Черняк А. М., ректор Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, доцент; **Гребенюк В. М.**, перший проректор (з навчальної роботи) Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, старший дослідник; **Рега Ю. О.**, директор Навчально-наукового гуманітарного інституту, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник; **Федун І. Л.**, в.о. заступника директора Навчально-наукового гуманітарного інституту (з навчальної та наукової роботи) Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, доцент; **Кіндрась І. В.**, завідувач кафедри східних мов Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України, кандидат педагогічних наук, доцент; **Івасишина Т. А.**, завідувач кафедри східноєвропейських мов Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України, кандидат філологічних наук, доцент; **Осядла Т. В.**, старший викладач кафедри східних мов Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України; **Присташ А. А.**, старший викладач кафедри східних мов Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України; **Шутко В. О.**, старший викладач кафедри східних мов Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії Служби безпеки України.

Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна філологія: теорія та практика». Київ : Нац. акад. СБУ, 2024. 296 с.

До збірника увійшли матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна філологія: теорія та практика», присвяченої популярній тематичній палітрі сучасних наукових проблем щодо теоретичного загального мовознавства, перекладознавства, провідних дидактик і методик у викладанні іноземних мов, питань міжкультурної комунікації, особливостей відтворення культурно-мовної спадщини в різних мовних картинах світу, актуальних проблем засобів масової комунікації, сучасних підходів до перекладу.

Збірник матеріалів буде корисним для здобувачів вищої освіти, аспірантів, науково-педагогічних працівників.

Автори несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, галузевої термінології, власних імен та інших відомостей. Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.

*Четверик В. К.,
доктор філософії,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків*

ДО ПИТАННЯ ПРО МОЖЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНИХ КОРПУСІВ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ (у контексті ЗВО)

На сучасному етапі галузь освіти перебуває в стані активних метаморфоз, що зумовлено цифровими трансформаціями сьогодення. До освітньої площини активно інтегруються: новітні цифрові інструменти, використання інформаційних інтернет-ресурсів, штучний інтелект та мультимедійні засоби, які значно модернізують процес навчання, мотивують сучасного здобувача вищої освіти як до навчання [4], так і до дослідницьких пошуків, роблять процес навчання зручнішим та доступнішим. У галузі навчання та вивчення іноземної мови звичним явищем уже стало застосування широкого спектру мультимедійних засобів та ресурсів (аудіо- та відеоматеріалів), мобільних застосунків, дистанційних курсів та освітніх платформ [1]. Зі свого боку викладачі мають відповідати вимогами сьогодення та імплементувати до своєї діяльності інструменти, які вдосконалюють навчальний процес, поліпшують розуміння та сприяють засвоєнню матеріалу здобувачами. Одним із таких інноваційних ресурсів у галузі навчання іноземним мовам можуть стати лінгвістичні корпуси.

Зазначимо, що успіх іншомовної комунікації великою мірою залежить від навичок та умінь коректно та доречно використовувати лексичні одиниці іноземної мови в межах лінгвістичних та культурних традицій тієї чи тієї мови. Отож використання лінгвістичних корпусів у навчальній діяльності дає змогу не тільки ефективно навчати здобувачів самостійно

проводити пошукову діяльність, вивчати та порівнювати мовні явища, аналізувати мовні засоби для підвищення комунікативних навичок та умінь, а і сприяє успішному опануванню нової лексики та граматичних конструкцій, спираючись на широку парадигму прикладів із різних контекстів реальних мовних ситуацій та джерел, що, зі свого боку, дає можливість продемонструвати функціонування мовних одиниць, явищ і процесів [3]. Поняття «корпусна лінгвістика» та «корпус текстів» поступово входить до методичної галузі, проте корпусна лінгвістика все ще не здобула належної уваги з боку освітян, що і зумовлює актуальність представленої розвідки.

Корпусна лінгвістика – це розділ лінгвістики, який спрямований на створення та анування текстових корпусів, розроблення пошукових інструментів по їх базах та включає дослідження на основі корпусів [2]. Сучасні корпуси можуть включати художні тексти, усні записи, текстові дані з інтернету та інші джерела. У науковому полі представлено багато варіантів визначення самого поняття *корпусу*, але здебільшого дослідники зазначають, що це набір / зібрання текстів у електронному форматі, які зібрані для характеристики, аналізу або представлення стану або різноманітності тієї чи тієї мови. Отож корпуси – це систематизовані зібрання спеціально дібраних текстів, які розмічені відповідно до різних лінгвістичних параметрів (лексичних, морфологічних тощо) та обладнані пошуковими системами / інструментами опрацювання. Основна мета створення корпусів – одночасна робота з великими текстами та об'ємними текстовими даними, знаходження необхідної інформації за заданими пошуковими параметрами; корпуси можуть використовуватися для аналізу мови щодо її вжитку в реальних ситуаціях спілкування, що дає змогу виявити різні мовні структури, особливості вживання лексичних одиниць та висловів, а також контексти, у яких вони використовуються; проаналізувати функціонування тих чи тих лінгвістичних феноменів, граматичних конструкцій, використання виразних засобів мовлення і т.ін. Зараз для використання доступна велика кількість різноманітних корпусів, які можна класифікувати відповідно до цілей, різних характеристик та тих чи тих функцій, які вони можуть виконувати. Зокрема, виділяють: генеральні корпуси, які включають тексти із різних джерел (наприклад, художні тексти, друковані видання, матеріали з інтернету тощо) та спеціалізовані, які укладаються на основі текстів певного тематичного спрямування (як-от: медичного, технічного, юридичного тощо); одномовні корпуси, які включають дані однією мовою, та паралельні, які містять тексти на двох або більше мовах та вирівняні за контентом, та можуть використовуватися для порівняння перекладів між собою [2]; виокремлюють як текстові корпуси, так і такі, що містять аудіо- та відеоматеріали (та можуть супроводжуватися текстовим варіантом). Різні типи корпусів надають ті чи ті інструменти та ресурси для аналізу й розуміння певних мовних явищ.

На початковому етапі роботи з лінгвістичними корпусами користувачеві достатньо ввести запит (слово або комбінацію мовних одиниць) до пошукового інструменту по корпусній базі. У багатьох корпусах є розширена версія пошукових інструментів, яка дає змогу знаходити текстову інформацію за широким діапазоном лінгвістичних критеріїв, наприклад: приналежність до певної частини мови; урахування морфологічних показників, стилістики, тематики текстів, регіональних особливостей, граматичної омонімії тощо.

Робота зі сукупністю текстів корпусу дає змогу опрацювати та дослідити різноманітні випадки та процеси використання тих чи тих мовних одиниць, їхнє функціонування в реальному мовному оточенні. Перевагою роботи з таким контекстом є те, що такі матеріали включають реальні приклади використання мовних одиниць, а не штучно створені, як це часто може бути в підручниках.

Зазначимо також, що на теперішній момент основним напрямом роботи (у навчанні мовам) з лінгвістичними корпусами може стати навчання здобувачів іншомовному лексичному матеріалу. Здобувачі за пошуковим запитом можуть не тільки знайомитись із контекстом, у якому функціонують ті чи ті лексичні одиниці, але і знаходити або виділяти нові значення в уже

опанованих одиницях. Корпуси також дають змогу виявляти типові поєднання та комбінації слів – колокації, що сприяють подальшому ефективному використанню мови (особливо корисний такий підхід у процесі опрацювання неологізмів, сленгу тощо).

Корпусні технології можна використовувати й із метою розвитку граматичного складника іншомовної комунікативної компетенції. Наприклад, здобувачам на основі матеріалів корпусу можна продемонструвати умови та контекст використання граматичних конструкцій; здобувачі можуть прослідкувати різницю між граматичними структурами, спираючись на реальні контексти. Додатково для відпрацювання граматичних навичок можна запропонувати здобувачам до виконання вправи, які розроблені на основі матеріалів лінгвістичних корпусів. Зокрема це може бути заповнення пропусків, переклад конструкцій або аналіз речень чи фрагментів текстів із певними мовними патернами. Отож поєднання теоретичних знань з аналізом контексту та практичним застосуванням у реальних мовних контекстах дає змогу здобувачам краще розуміти та запам'ятовувати новий лексико-граматичний матеріал. Проте варто зауважити, що за такого підходу важливою є і роль викладача, адже саме він відповідальний за розроблення завдань та вправ, добір бази прикладів, спрямування роботи здобувачів з лінгвістичними корпусами і т. ін.

Ефективним інструментом для навчання мови (та самостійної роботи здобувачів) можуть стати паралельні корпуси [2], у яких порядково зіставленні оригінальні речення або текстові фрагменти з їхнім перекладом. Такий ресурс дає змогу здобувачам порівнювати вислови, використані в різних контекстах, добирати ілюстративний матеріал для опрацювання граматичних конструкцій та лексичних одиниць. Паралельні корпуси можуть бути корисними для розвитку навичок читання, аудіювання, мовлення, на їхній основі можна проводити комплексний аналіз текстів (порівняння між оригіналом та перекладом).

Додатково імплементація лінгвістичних корпусів до наукової діяльності здобувачів може допомогти сформуванню в здобувачів навички самостійної роботи в річищі збору та аналізу фрагментів та даних реальної мови. Такі завдання можуть надати можливість здобувачам відчувати себе дослідниками, які створюють новий унікальний продукт, що може стимулювати до подальших наукових розвідок. Крім того, здобувачі можуть формувати гіпотези щодо певного мовного явища, а потім на матеріалах корпусу підтверджувати або спростовувати їх. За такого підходу перевагою використання лінгвістичного корпусу буде економія ресурсів та часу для збору матеріалів. Додатково корпуси дають змогу здійснювати тематичні розвідки, використовуючи статистичні дані (наприклад, частотність вживання слова / конструкцій; еволюцію мови тощо). Крім того, ресурси корпусної лінгвістики є вагомим засобом у вивченні відмінностей між різними соціокультурними особливостями, діалектами, мовами загалом, що, зі свого боку, сприяє розвитку міжкультурної компетенції.

Отже, корпусна лінгвістика надає широкі можливості для вивчення мови та розуміння її функціонування в різних аспектах. Використання лінгвістичних корпусів – сучасний та продуктивний спосіб роботи зі здобувачами, який усе більше викликає зацікавленість із боку викладачів та методистів. Робота з такими інструментами підвищує рівень якості навчального процесу, стимулює здобувачів до мовних пошуків. Подальші розвідки в цьому напрямі вбачаються перспективними, оскільки лінгвістичні корпуси можуть якісно вплинути на розвиток галузі методики викладання іноземних мов, організацію навчального процесу в галузі навчання мовам тощо.

Література:

1. Веретюк Т. Цифровізація в підготовці іноземних здобувачів (в курсі «Українська мова як іноземна»): огляд інструментів. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молод. вчених Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка*. Дрогобич : Гельветика, 2023. Вип. 70, т. 1. С. 296–303. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/13995> (дата звернення: 26.02.2023)
2. Жуковська В. Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 142 с.

3. Корницька Ю. Лінгвістичний корпус в навчанні іноземних мов. *The 13th international scientific and practical conference «Modern trends and innovations in foreign language teaching»*. April 12, 2018. *Conference proceedings.*: Kyiv: Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, 2018. P. 94–97.

4. Четверик В. Роль цифрових технологій у самостійному вивченні іноземної мови: переваги та недоліки. *Інформаційні технології в освіті та науці* : зб. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф. Мелітополь ; Запоріжжя : ФОП Однорог Т.В., 2023. Вип. 13. С. 419–424. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/11667> (дата звернення: 26.02.2023)